

הלכה שנייה
אורח חיים

הגדת חובות אחרון ישראל

(א) לא דיק - דל סאוי

ת"ד *הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלה לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן כהו דחימא חבירו הוא דידע להוכא מסלק וניפסוג אבל הוא דלא ידע להוכא קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא "השבת גופו מניין ת"ל וזה שבתו דאורייתא הוא דקאי כי מיצרי אחא הוא"ס** חקן דמפסיג ועולה מפסיג ויורד :

(א) לא דיק (דל סאוי)

(ב) יע חו"מ ס' ה"ג ס"ה

(ג) זרוק הולמן (פ"ה)

(ד) נתיבות הלש"ט (כ"ה, א)

(ה) חפ"ח חייב ת"ל רמ"א (ח"ב, ט"א)

(ו) אהבת חסד - פנימה

(ז) אשך חמיה ס' קדושים (י"ט, ט"ז)

(א) זרוק הולמן (פ"ה)

זו כתיב (נכנס כ"ג) 'לכל אבידת אחיך ודרשו ט חז"ל [נ"מ לא] לרכות אבידת קרקע שחייב להשיב ג"כ, כגון שראה שטף מים באים לשדה חבירו, חייב לגדור בפניהם כדי להציל, וכן בכל עניני הפסד שיכול להיות אצל חבירו וביכלתו למנוע ההיוק חייב למנוע, ואם לא עשה כן עובר בעשה ד'השב תשיבם' ובלא תעשה ד'לא תוכל להתעלם':

(ב) יע חו"מ ס' ה"ג

כא"ס אבידת קרקע גם כן חייב להשיב שאם ראה מים באים לשטוף שדה חבירו חייב לגדור בפניהם כדי להציל.

(א) נתיבות הלש"ט (פ"ה)

ונראה דדוקא בע"ל דאין מחייב רק שצוה אינו חייב מדאורייתא להעיד, אבל במקום שמחייב ממון כגון בהכשירו לקרוב כב' עדים, נהי דאינו עובר באם לא יגיד מ"מ חייב מדאורייתא משום השבת אצידה לבעלים. *עיינ בשו"ת הרא"ש כלל ס"ט ס"י ו' ובטור ס"י קנ"ב מנ"ה לומר לשמעון, ונ"ל דהשבת אצידה הוא וכו' ע"ש. וא"כ ה"ה צ"ל מצעו. ובכל מקום דאינו חייב משום ואם לא יגיד מ"מ חייב משום השבת אצידה].

(ג) יע חו"מ ס' כ"ה

הלכות עדות

סימן כח

ביצד מאיימין העדים ואין מקבלין שלא בפני בעל דין, וכו' כ"ו סעיפים

א [א] כל מי שיודע עדות לחבירו (א) וראוי להעידו ויש לחבירו (ב) תועלת בעדותו חייב להעיד אם יתבענו שיעיד לו (נצ"ד מוס' ונ"י) בין שיש עד אחד (ג) עמו בין שהוא (ד) לכדו

ב) חסד חייף - חילי ופולח (מקב)

הנהגה לעיל בהלכות אסורי לשון הרע בכלל יי בארנו באיזה אופן מתר לספר לשון הרע אם אחד התנהג שלא בשורה בעניינים דבין אדם לחברו, והמספר הזה מכונן רק לתועלת, עין שם. ועתה בכלל זה נבאר באיזה אופן מתר להיות רכיל לכתחלה אם המספר הזה מכונן בספורו לסלק הנזקין. ומהשם אבקש שלא אכשל בדבר הלכה.

א אם אחד רואה שחברו רוצה להשתתף באיזה דבר עם אחד, והוא משער שבודאי יספכ לו על-ידי זה ענין רע, צריך להגיד לו (א) כדי להצילו מן הענין הרע ההוא, אך צריך לזה חמשה פרטים שאבארם בסמוך.

ב) חסד חייף - חילי (מקב)

וניל דמחויב מן הדין להגיד לו. וראיה ממה דגרסינן בסנהדרין (ע"ג.) מנין לרואה את חברו טובע בנהר וכו' או לסטין באין עליו, תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך, והובא דין זה בח"מ בסימן תכ"ו שצריך לילך ולגלות אוננו בזה ע"ש. ואין לדחות דהתם דוקא שלסטין רוצין להרגו, ולכן כדי להציל את הגפש צריך לילך ולהרגיל עליהן כדי שישמור את עצמו, אבל בענין ממון אפשר דלא כללה התורה בלאו זה, זה אינו, דהרי איתא במכילתא הובא בספר המצות להרמב"ם כמצוה רצ"ו שהלאו דלא תעמוד וכו' כולל נמי לכובש את עדותו בענין ממון ואינו מגיד לו, ואפילו לא תבעו חברו נמי משמע, כמו שמוכח מלשון דלא תעמוד וכו', וכמו שמפורש בספר שער המשפט בריש הלכות עדות וכדמשמע שם בספר המצות גופא.

ג) למה חלה - פ' קדשי

יט, טז לא תעמוד על דם רעך אני ה'. בספרא (פרק ד פיסקא ח): ומנין שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק, ת"ל "לא תעמוד על דם רעך". פירוש בדיני נפשות שאם יודע עדות לזכותו ונמנע, הרי זה שופך דמים, וכמו דמוקי הגמרא בסנהדרין (עג, א) דמכאן אף למטרח ולאגורי. ודוקא שידע לזכותו בדיני נפשות, אבל דיני ממונות, הוא רק בשתבעו הבעל דין להעיד, ובאם לא יגיד, כמבואר ריש הלכות עדות ברמב"ם יעויין שם. ומספר המצוות סימן רצ"ז באו כאן דברים אינם מדוקדקים [אולי מסיבת ההעתקה]. וזה שאמר שבדיני ממונות אינו עובר ב"אם לא יגיד" רק כשיתבענו, אבל בדיני נפשות אפילו אין הבעל דין תובעו "לא תעמד על דם רעך", ש"אני ה' — אני הוא התובע דמי נפש נקי. ויעויין רש"י

ד) אבא - חסד - פ' מילה

ג ואם חברו המבקש ממנו ההלוואה, נוגע לו דבר זה לספקנה אם לא ילוהו, כגון שעל ידי זה יהיה יכול להציל מלסטים הנאים עליו וכהאי גוונא, והוא מונע עצמו מלהטיב עמו, עובר עור על לא תעשה, והוא מה שכתוב בתורה (ויקרא יט, טז) "לא תעמד על דם רעך", (ה) דהוהרנו בזה מלהתירשל פשנראה לחברנו בספנת מות ויהיה לנו יכלת להצילו באיזה אופן שנוכל. ויותר מזה, דלפי מה דאיתא במכילתא (ספרא קדושם פרק ד אות ח) והזבחה בספר המצוות להרמב"ם (לא תעשה) במצוה רצ"ו, דהלאו ד"לא תעמד וגו'" כולל נמי אם רואה לחברו איזה ענין הפסד והוא יכול להועילו ומתעצל, דעובר על לא תעמד וגו', עין שם". אם כן הוא הדין בענייננו, אם הוא רואה לחברו - אפילו הוא עשיר - שעלול לאיזה הפסד גדול [כגון מה שמצוי בנמיני בשבא זמן פרעון המעות פידוע], ובהלוואה שילוהו עתה יצילוהו מזה, והוא מתעצל בזה, עובר על לאו זה: